

Mikko Lahtinen

Miehet voittivat filosofiassa

Lähes sata uutta opiskelijaa aloittaa tänä syksynä filosofian pääaineopinnot Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistoissa. Näistä yli kolmannes valittiin Helsingin yliopistoon ja lähes neljännes Tampereelle. Jäljelle jäävä runsas kolmannes jakautui melko tasaisesti Joensuun, Jyväskylän ja Turun yliopiston sekä Åbo Akademin kesken.

Luvut eivät ole aivan tarkkoja, sillä kaikkien yliopistojen nettisivuilta ei löytynyt opiskelijavalinnan tuloksia tai tiedot ulottuivat vuoteen 2004 tai tilanne on peruutusten ja varasijoilta valintojen takia muuttunut. Aivan kaikki eivät myöskään ole antaneet tietojään netissä julkaistavaksi. Lisäksi on otettava huomioon mm. erikoistapauksina valitut tai jo aiemmin opiskeluoikeutensa saaneet, mutta vasta tänä syksynä opintonsa alkaneet. Varauksista huolimatta tilastotiedot avaavat mielenkiintoisia näkymiä filosofian oppiaineeseen ja antavat paljonkin aihetta kriittisiin tutkimuksiin.

Uusien filosofian pääaineopiskelijoiden kokonaismäärä lienee suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Tampereen yliopistoon valittujen filosofian opiskelijoiden määrä on kasvanut parissakymmenessä vuodessa kolmin- jopa nelinkertaiseksi. Myös sivuaineena filosofia on kaikissa yliopistoissa yksi suosituimmista.

Varsin monet filosofian maisterit ryhtyvät myös jatko-opiskelijoiksi, vaikka moni hankkiikin myös lukion aineenopettajan pätevyuden. Filosofia onkin yllättävän iso oppiaine suomalaisessa yliopistossa. Sitä se ei ole resurssiensa puolesta, sillä tuskin on olemassa montaa muuta oppiainetta, jossa perus- ja jatko-tutkinnot joudutaan hoitamaan niin kehnosti nykytilannetta vastaavilla voimavaroilla kuin filosofiassa. Opiskelijamäärien voimakas kasvu ei ole juurikaan näkynyt rahoituksessa. Monin paikoin kehitys on ollut huonompaan suuntaan, kun uusia virkoja ei juuri ole perustettu, vanhoja on pantu jäihin, eikä dosenttiopetukseen ole

ollut varoja. Opetuksen määrän ja laadun kannalta tilanne onkin varsin kehno.

Suomen yliopistoissa filosofia on pääaine yhteiskuntatieteellisissä (Hy, Jyy, Joy, Tuy) humanistisissa (Hy, ÅA) tai informaatiotieteiden (Tay) tiedekunnissa. Näiden tiedekuntien oppiaineissa, varsinkin humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä, pääaineopiskelijoiden enemmistö (n. 70%) on naisia. Tässä suhteessa filosofia muodostaa – professorikunnan ohella –

selvän poikkeuksen, sillä siinä suhde on päinvastainen. Tiedekuntien nettisivuiltaan tarjoamien tietojen perusteella Tampereen 27:stä valitusta 16 oli miehiä ja 9 naisia (kahden tietoa ei ole) eli naisia oli runsas kolmannes.

Vertailuksi, että saman laitoksen matematiikan ja tilastotieteen opiskelijoiksi valituista puolet oli naisia; yleiseen kirjallisuustieteeseen valituista naisia oli 78%, valtio-opin aloitaneista 80% ja filosofian kannalta merkittävässä ranskan ja saksan kielessä ja kulttuurissa naisten osuus nousi lähes 95:een prosenttiin. Myös perinteisessä ”poikien aineessa” eli historiassa naiset muodostavat uusien opiskelijoiden enemmistö (56%).

Helsingin yliopiston filosofian opiskelijavalinnan sukupuolijakauman tieto on viime vuodelta. Sen mukaan humanistisen tiedekunnan teoreettiseen filosofiaan hyväksyttiin suomenkieliselle puolelle 15 ja ruotsinkieliselle 7 uutta opiskelijaa, joista naisia 3 (suom.) ja 1 (ruots.) eli 20 ja 14 prosenttia valituista. Valintakokeisiin osallistuneista naisia oli 29 prosenttia, joten miehet menestyivät kokeessa paremmin kuin naiset. Valtiotieteellisessä tiedekunnassa sijaitsevan käytännöllisen filosofian tilastotiedot ovat nekin vuoden vanhoja: 15 hyväksyttyä, joista naisia 5 (33%). Valintakokeissa naisten prosenttiosuus oli 32. Kaikista humanistiseen tiedekuntaan valituista opiskelijoista naisia oli 73% ja valtiotieteellisessä 63%.

Edellisiä ”tasa-arvoisempi” laitos oli tänä vuonna Turun yliopiston filosofia, jonka 12:sta valitusta viisi oli naisia (42%; vuonna 2004 33%). Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan vertailussa filosofiaa miesvaltaisempi opiskelijavalinta oli ainoastaan kansantaloustieteessä (naisia 24%), tiedekunnan muissa aineissa valittujen enemmistö oli naisia (sosiaalityössä 100%, valtio-opissa 77%, sosiologiassa 76%, sosiaalipolitiikassa 69%, poliittisessa historiassa 59% ja tilastotieteessä 58%). Kun filosofiaan valittujen sukupuolijakaumaa verrataan Turun yli-

Lieneekin aihetta todeta, että suomalaisten nuorten keskuudessa filosofia ei assosioitu kirjallisuuden, taiteiden ja kulttuurihistorian tai yhteiskuntatieteiden suuntaan. Muutoinhan yhteiskunnasta ja kulttuurista kiinnostuneista naisista nykyistä paljon useampi hakeutuisi filosofian opintojen pariin. Voikin ounastella, että nuoret pitävät filosofiaa monien teknis-luonnontieteellisten aineiden tapaan ’miesten alana’.”

opiston päätiiedekunnan, humanistisen tiedekunnan 28:aan oppiaineeseen se jää kolmanneksi viimeiselle sijalle. Naisten osuus valituista on pienempi vain arkeologiassa (38% eli kolme kahdeksasta) ja yleisessä kielitieteessä (40% eli kaksi viidestä). Pelkästään naisia valittiin opiskelijoiksi espanjan kieleen ja kulttuuriin, folkloristiikkaan, kulttuurihistoriaan, taidehistoriaan sekä venäjän kieleen ja kulttuuriin. Tieto on hämmentävä, sillä ovathan kulttuurihistoria ja taidehistoria läheisessä yhteydessä moniin filosofian osa-alueisiin (mm. estetiikka ja morali- ja yhteiskuntafilosofia).

Kysyä voikin, millaista on suomalaisten nuorten koulussa ja muualla yhteiskunnassa omaksuma käsitys toisaalta filosofiasta, toisaalta kulttuuri- ja taidehistoriasta ja kirjallisuustieteestä, kun pojat selvästikin välttävät viime mainittuja ja useimmat tytöt puolestaan jättävät ensi mainitun poikien oppialaksi. Sama pätee myös filosofian ja yhteiskuntatieteiden suhteeseen.

Yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien naisvaltaisuus osoittaa naisten olevan miehiä enemmän ja useammin kiinnostuneita näiden alojen akateemisista opinnoista, mutta filosofiaan tämä kiinnostus ei ulotu. Lieneekin aiheellista todeta, että suomalaisten nuorten keskuudessa filosofia ei assosioitu kirjallisuuden, taiteiden ja kulttuurihistorian tai yhteiskuntatieteiden suuntaan. Muutoinhan yhteiskunnasta ja kulttuurista kiinnostuneista naisista nykyistä paljon useampi hakeutuisi filosofian opintojen pariin. Voikin ounastella, että nuoret (myös pojat) pitävät filosofiaa monien teknis-luonnontieteellisten aineiden tapaan ”miesten alana”. Tätä käsitystä filosofian lukio-opetus ei ole muuttanut. Vastaako nuorten käsitys todellisuutta, on mielenkiintoinen kysymys.

Muiden yliopistojen valintakoetietoja en netistä löytänyt. Ehkä niihin sisältyy säännön vahvista poikkeus, naisvaltaisen uusien filosofian opiskelijoiden joukko. Sellaisestakin huolimatta olisi mielenkiintoista tietää, mistä miesvaltaisuus johtuu aikana, jolloin lukioissa kaikki lukevat ainakin yhden filosofian kurssin ja uusista ylioppilaista yli 60 prosenttia on naisia. Kuitenkin lukion suuresta miesvähemmistö syntyy suomalaisen filosofian miesenemmistö. Olisi myös kiinnostava vertailla keskenään filosofian ja muiden alojen opiskelijoiden (ja opettajien) sukupuolijakaumia. Millainen niiden kehitys

” Suomessa ainakin Helsingin ja Tampereen yliopistoissa filosofian laitos tai oppiaine tulee olemaan tiedekuntansa yksi viimeisistä miesvaltaisen tieteen linnoituksista. Miesvaltaisen tieteen vastakohtahan ei ole naisvaltainen tiede, vaan sukupuolen (ja muiden sosiaalisten jakojen) suhteen tasa-arvoinen tiede.”

on ollut viime vuosikymmeninä ja mistä mahdolliset muutokset johtuvat?

Sukupuolijakauma puhuu myös omaa kieltään suomalaisen koulun, yliopiston ja muun kulttuurin luonteesesta ja sen eri osa-alueiden sukupuolittuneisuudesta. Filosofian valintakokeissa ei olekaan kysymys vain yksilön pääsystä filosofian opiskelijaksi, vaan huomattavasti laajemmista ja syvälleikäyemmistä kulttuuria ja yhteiskuntaa koskevista kysymyksistä. Myös kansainväliset vertailut voisivat valaista asiaa. Opiskelijavalinnoista päätellen näyttää siltä, että Suomessa ainakin Helsingin ja Tampereen yliopistoissa filosofian laitos tai oppiaine tulee olemaan tiedekuntansa yksi viimeisistä miesvaltaisen tieteen linnoituksista. Miesvaltaisen tieteen vastakohtahan ei ole naisvaltainen tiede, vaan sukupuolen (ja muiden sosiaalisten jakojen) suhteen tasa-arvoinen tiede.

Laajojen yhteiskunnallisten perspektiivien ohella myös itse filosofian valintakokeen yksityiskohtainen analyysi olisi paikallaan. Tulisi tutkia esimerkiksi sitä, millainen on pääsykokeen laatijoiden ja tarkastajien sukupuolijakauma, onko koetettävissä ja niiden arvioinnissa havaittavissa sukupuolittuneisuutta tai vaihtuuko sukupuoli ylipäättään filosofian opiskelijavalinnoissa. Kuten sanottu, sukupuoli vaikuttaa ainakin filosofian opintoihin hakeutumisessa. Mikä tässä on erityisesti filosofialle ominaista, mikä taas liittyy laajempiin kulttuuristen sukupuo-

lijärjestelmien toimintaan, on sekin visainen kysymys ratkaistavaksi. On myös syytä huomata, että koulujen uusista filosofian opettajista yhä useampi opiskelee filosofiaa pääaineenaan tai ainakin vahvana sivuaineena. Kun varsin moni filosofian opiskelija on saanut ensisysäyksiensä filosofian opintoihin koulussa, ei vaila merkitystä ole se, millaiset opettajat sysäyksiä antavat.

Edellä todetulla pyrin avaamaan keskustelua akateemisen filosofian käytännön realiteetteihin liittyvistä mutta teoreettisesti haastavista ongelmista. Niiden järjestelmällinen tutkiminen on kaikkea muuta kuin kädenkäänteessä hoitava filosofisesti vähäpätöinen asia, sillä myös ”itse filosofian” kehitykseen vaikuttaa se, keistä ja millä tavalla filosofian laitokset uudet sukupolvensa kasvatavat. Siis kelpo aihe filosofian opinnäytetyöksi tai akateemiseksi tutkimusprojektiksi. Ainakaan siitä ei pääse yli eikä ympäri, että filosofian opiskelijoiden miesvoittoisuus on merkillinen ilmiö, kun sitä arvioidaan humanististen ja yhteiskuntatieteiden yleisen naisistumisen tendenssin valossa.